

Cronica lui Hermes

Fără dată (XIII)

Undeva, în Regarder la peinture, Jean Guichard-Melli susține, citindu-l pe părintele Couturier, un observator atent, al vieții artistice, că pictorii preferă mai degrabă să discute despre „meserie”, respectiv despre tehnicile și materialele pe care le folosesc, decât despre „doctrină”. Această înclinație am remarcat-o și eu la plasticienii pe care i-am frecventat, volubili când îmi arătau cum își „prepară” pinzele și culorile, reținuți când le ceream să-mi vorbească despre semnificația lucrărilor lor.

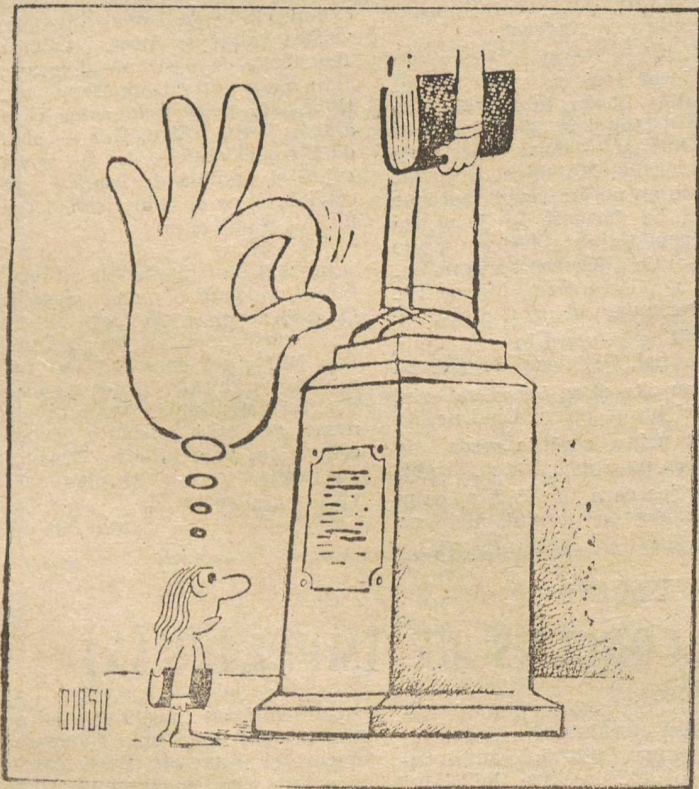
Cu totul altul e — am constatat — felul de a fi al „literaților”. De regulă lor le este mult mai la îndemână să discute despre „doctrină” decât despre „meserie”, dovadă raritatea și — când totuși, au loc — înanțarea discuțiilor despre „tehnica literară”. Și asta, cred, deoarece „meșteșugul” scrisului nu poate fi detașat întotdeauna de un anume „mister”. Poți, ce-i drept, explica fără ezitări, coerent, pe ce cale ai ajuns la cutare idee sau cum ai compus cutare personaj etc., dar e dificil ca să nu zici imposibil, să indicii resortul care a determinat „fișnirea” unui vers. Oricine s-a împrietenit cu condeii știe că, vorba lui Argezi, scrisul e înconjurat de „neînțelese taine”. Mereu rămâne un rest ireductibil, partea ce stă sub semnul inspirației, al spontaneității. „Cum ți-a venit?” întreb și vezi că interlocutorul, până atunci foarte sigur pe răspunsurile sale, începe să se poticnească, să aibă el însuși nedumeriri, uimiri, surprize. Lucrul pe manuscris, „revizuirile” pot fi explicate, nu însă și „scăpările”, mutațiile interioare care scot la iveală ce nici n-ai gândit, eliberează vocabularul și împerechează fericit termeni despărțiți de veacuri.

• Apropos de tema de mai sus, după ce mi-am terminat în semnarea, am descoperit în fișele cu „spluciri” o declarație pe cât de sugestivă, pe atât de descurajatoare, a marelui evocator rus Mihail Prîșvin: „A-l întreba pe un scriitor despre «tainele creației» e, cred eu, ca și cum ai cere lapte de la țap. Treaba țapului e să iubească capra, treaba caprei e să dea lapte”.

• — Am trăit s-o văd și pe asta! — a exclamat, lângă mine, Constantin Azoitei, corespondentul „României Libere”, om cu părul alb. Era, pur și simplu, uluit de afluența neobișnuit de mare a publicului la lansarea volumului „Inel, inel de aur...” de Domnica Gîrneată, dar mai ales de faptul că „temutul eritic” Al. Piru a venit „tocmai de la București” să officieze evenimentul. Și alții mi-au spus că sînt intrigați — mai mult: consternați — de participarea profesorului la un asemenea „bîlci” (s-a produs îmbulzeală, s-au distrus vitrine, s-au iscat certuri între cumpărători). Pe mine, gestul său nu m-a scandalizat, din contră, i-am savurat abilitatea și umorul. De la primele vorbe, Al. Piru s-a pus sub pavăza recomandărilor date anterior „scritoarei” de Fănuș Neagu, Mircea Sântimbreanu și Mircea Nelețu. Ca orice profesor ce se respectă, a comparat, nu fără zîmbet, „romanul” Domnică Gîrneată (care mai are în urmă un „best-seller” românesc: „Pe drum de seară”) cu unele cărți de Al. Dumas, père și Victor Hugo (eroina din „Inel, inel de aur...” i-a amintit, de pildă, de Cosette, fata din „Mizerabili”), pentru a-i preciza genul și a-i explica succesul de public. Adică — a sugerat el — avem de-a face, în acest caz, cu o literatură mai puțin pretențioasă, pe care o citești cum ai bea apă, fără eforturi de atenție și fără crampe intelectuale. Ce nu înțeleg cei care-l judecă pe Profesor e ea, pentru un critic, pare uneori destul de amuzant să scoată, o dată la câțiva ani, din neant pe cineva, anonim, să tulbure siguranța de sine a așa-zisilor „conșacrați”. În sfîrșit, „scritoare năvălă”, dar ghicitoare experimentată, Domnica Gîrneată a putut face și o vrajă ea să-l aducă la Bacău!

• A prins, mai ales printre literați, sensibili la metaforă (un cunoscut de-al meu, poet, a și citat-o deja în vreo trei ocazii) afirmația lui Carl Sagan, vestitul exobiolog de la Cornell University (SUA), că „sîntem pulbere de stele”. Pentru înțelegerea corectă a acestei formule captivante, ar trebui, cred, combinat ceea ce spune el cu ceea ce a spus Al. Philippide în „Considerațiile (sale) confortabile” (I, Ed. Eminescu, 1970), rînduri la fel de frumoase ca ale americanului pe care, însă, unii fie că nu le-au citit, fie că le-au uitat: „Ești — zice autorul „monologului în Babilon” — din aceeași substanță cu cosmosul, frate cu stelele și azurul. Frate prin materie, nu prin spirit, care nici nu știi bine ce este”.

Constantin CALIN

INEDIT

V. Voiculescu în episoade erotice (IV)

• Duminică, 28 Decembrie (1908), 10 seara.

Zi hotărîtoare... Astăzi ea are să înceapă lupta cu soarta care ni-e potrivnică! De-ar birui-o cum m-a biruit pe mine, cum m-a supus, cum m-a făcut al ei cu trup și suflet!...

Ce-i va fi spus mătusei ei? Și eu trebuie să stau departe, să mă zbucium... și să aștept pînă miine, cînd are să-mi dea... rezultatul... trebuie să aștept și să-mi rod sufletul de ciudă că nu pot să știu acum osînda sau nădejdea!...

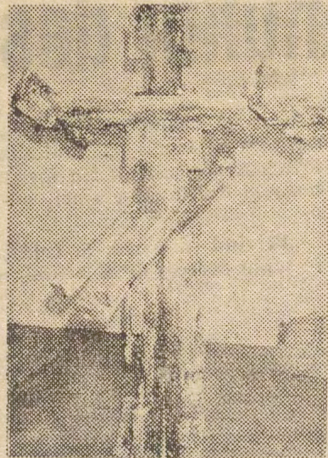
Ce mișel sînt!... Am lăsat-o singură să se zbată, să alerge... De unde va lua puterea ca să-și înfrîngă pornirea-i firească de sfială, de rușine?! O fată care se pregătește, se străduiește pentru propria-i căsătorie! Am să-i pot răsplăti jertfa ce face pentru mine, sacrificîndu-și demnitatea, amorul ei propriu? Nu știu! dar îmi jur mie singur că am să fac tot ce-mi va sta în putință numai să-i dau mulțumirea și liniștea unei vieți cum o visează ea și eu: o viață fără strălucire, dar caldă, senină și calmă ca un tainic amurg de vară.

Generozitatea și mila

Paradoxe scrise pentru D-ra Mîțescu
Generozitatea este o simțămînt care în ultimă analiză derivă și se reduce la fondul nostru de adînc egoism. Căci ea nu este decât o satisfacție deglizată sub o înfățișare de nobleță. Prin generozitate noi nu facem altceva decât să simțim mai sigur și mai intens bogăția și puterea noastră sufletească, luînd pe cei ce socotim slabi sub a noastră ocrotire — după cum un bogat simte mai adînc și mai puternic trufia și orgoliul avuției lui zvîrlind și celor ce nu au!...

Generozitatea este chiar o trebuință. După cum un organism plin de sănătate și de putere cată

să-și cheltuiască prisosul în mișcări și exerciții ce ar părea nefolositoare — deci o trebuință și o satisfacție fiziologică — tot astfel un suflet activ, plin de energie, de simțiri puternice etc. trebuie să-și cheltuiască prisosul și îl cheltuieste sub formă de generozitate cîteodată...
De aici o îndoită satisfacție:

• Mihai Bejanariu — „Semn”.

Foto: Costel PLETOSU

una, aceea a descărcării unei energii de prisos și alta tot atât de puțin nobilă, mai egoistă în că, aceea a conștiinței despre această putere și bogăție sufletească de care sîntem mindri, vani, toși chiar.

Generozitatea face deci parte din igiena morală, sufletească, a omenirii și e trebuincioasă celor cu pleură sufletească — spre a le menține un echilibru, spre a le asigura sănătatea.

Deci, generozitatea, oricare ar fi ea, este o pornire egoistă, căci dăm ceva din ceea ce nu ne mai

este folositor, iar în schimb primim mai mult încredințarea că putem și avem de unde să dăm. Și sîntem destul de răsplățiți prin satisfacția ce capătă egoismul și trufia noastră.

Mila, compătîmirea trebuie deosebită cu îngrijire de generozitate. Generozitatea este o pornire activă, mila este un simțămînt cu totul pasiv. Cea dintîi se răsfîrînge în bine asupra celor dimprejur, pe cînd mila este și mai egoistă căci este fără nici un folos pentru ceilalți — nu se petrece decât pentru noi. Prin milă noi nu facem altceva decât să suferim în același timp cu altul — fără însă să-l ajutăm cu ceva — însă nu suferim pentru el, ci pentru noi înșine, căci ne închipuim că poate și noi vom fi în aceeași situație ca el, sau chiar am fost. Este un fel de înduioșare asupra propriei noastre soarte la vederea unui nenorocit și prin milă nu facem decât să ne plîngem pe noi înșine în cel care suferă, fie că ne amintim de suferințele noastre trecute, fie că ne temem de unele viitoare.

Generosul, este adevărat, nu simte durerea celui către care este generos. El nu simte decât mulțumirea satisfacției (sic!) pornirilor lui generoase, dar cel puțin revarsă asupra celui nenorocit toate simțirile lui generoase, îl ajută, îl ușurează, îl alină!... Pe cînd prin milă dacă simțim durere, o simțim ca pe a noastră, suferim pentru noi și cel ce ne însuflă această durere ne rămîne tot strein, tot departe, fără vreo ușurare și fără ajutor.

Prin urmare să nu ne lăsăm amăgiți de înfățișarea curată și nobilă a acestor două simțăminte — generozitate și milă — și în ele să vedem decât forme deglizate ale interesului, ale egoismului nostru.

1908, Decembrie - 1909, Ianuarie 6
Text stabilit de Ion APETROAIE

O retragere exemplară

După ce nu demult a renunțat la emisiunea „Apostrofes”, pe care a realizat-o 15 ani, recent celebrul comentator literar Bernard Pivot a anunțat că renunță și la direcția revistei „Lire”. „mensualul cel mai cumpărat și cel mai citit în Europa”, pe care o deține de 18 ani. Despărțirea de echipa redacțională s-a produs de o manieră exemplară. Pivot (58 ani) și-a motivat retragerea cu eleganță caracteristică spunînd că, pasiunea cedînd o dată cu vîrsta, „responsabilitatea nu-l mai motivează ca în trecut”. Postul său va fi ocupat de-acum de Pierre Assouline (40 ani), un specialist în anchete și interviuri literare.

C. Cn.

Concurs de Împrejurări

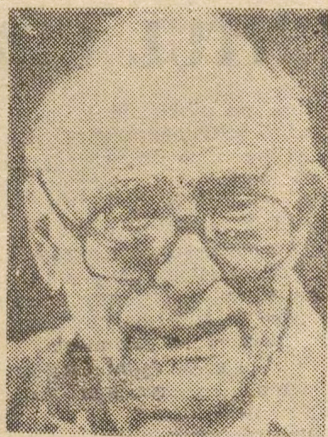
(Urmare din pag. a III-a)

se ocupă prin concurs, și există un cîștigător al concursului organizat la Ministerul Culturii în luna august, respectiv criticul literar Cristian Livescu, dar există și un decret care precizează că numirea într-un post bugetar a celui care a cîștigat concursul se poate face doar cu avizul prefectului din zonă, iar în situația dată, dl. prefect Al. Casapu nu vrea să dea avizul. Mai multe semnale care ne vin din culisele acestei „afaceri” lasă să se înțeleagă că prefectul nu e de acord cu numirea unui inspector-șef care a respins obediința față de partidul de guvernămînt, totodată avîndu-și preferații săi. La o recentă conferință de presă, însă, același prefect a negat accentul politic al gestului său, declarînd că el personal agreează ideea de concurs. Din contradicția care trenează se poate deduce doar că afirmația privește... concursul de împrejurări.

Emil NICOLAE

CORRESPONDENȚĂ DIN TEL-AVIV

Un profet al teatrului modern

• Regizorul Liviu Ciulei

Ca la orice început al unei noi stagiuni teatrale, și la cea de acum — a sezonului 1993-1994 — criticii, regizorii, actorii și publicul interesat comentează principalele realizări și deficiențele ale stagiunii precedente, propunînd jaloanele viitoarei activități. În Israel, acest moment de răscruce se află, în bună parte, sub semnul strălucitei prezențe a lui Liviu Ciulei, care a montat, la finele stagiunii trecute, „Visul unei nopți de vară” de Shakespeare, pe scena Teatrului Municipality „Kameri” din Tel Aviv. Este un spectacol remarcabil, perfect armonizat, un admirabil exemplu de teatru realist și poetic în același timp, apreciat, cu elogi, de public și de specialiști.

Liviu Ciulei este, cum se știe, una din personalitățile de frunte ale teatrului secolului XX, creator de școală și un adevărat magician al scenei. În presa israeliană s-au prezentat, cu lux de amănunte, realizările impresionante ale regizorului român la Arena Stage din New York, la

teatrul din Mineapolis, unde a funcționat cîteva stagioni și ca director, la Lincoln Center unde, de asemenea, a fost director, urmîndu-l, la post, pe Arthur Miller și, bineînțeles, la București, oraș de care se leagă, în cea mai mare măsură, cariera lui. Pe omenii de teatru israelieni i-au impresionat mult declarațiile publice făcute de Liviu Ciulei după premiera de la „Kameri” cînd a caracterizat, amplu și exact, munca pe care a desfășurat-o împreună cu actorii și personalul auxiliar al teatrului. S-au desprins, din observațiile sale, constatări care privesc starea actuală și evoluțiile posibile ale teatrului din această țară. Spectacolele de aici — a subliniat dl. Ciulei — deși marcate de pastune și profesionalism, scot în evidență un individualism exagerat. Fără o cooperare între interpreți — dusă, sublim, pînă la uitarea de sine — spectacolele au de sufîrit în omogenitatea lor absolut necesară. Această lecție de teatru a fost preluată, fără rezerve, de majoritatea comentatorilor fenomenului teatral nemulțumiți de o serie de eșecuri din trecut.

Am întrebato pe d-na Rozina Cambos, una din principalele protagoniste ale Teatrului Național „Habima” din Tel Aviv, artistă cu o prodigioasă activitate și pe scenele din România, cum apreciază această dezbateră aflată sub emblema geniului lui Ciulei. Acrița (originară din Bacău unde și-a petrecut copilăria și adolescența) a răspuns doar cu o singură remarcă: „teatrul din întreaga lume îi datorează lui Ciulei prea multe din împlinirile sale actuale pentru a nu-l asculta ca pe un adevărat profet al artei”.

C. ISAC